

Viite

Asia

Työ- ja sosiaaliministerien epävirallinen videokokous 5.5.2020; tilannekatsaus

Neuvoston puheenjohtajavaltio Kroatia on kutsunut EU:n jäsenvaltioiden työ- ja sosiaaliministerit 5.5.2020 pidettävään epäviralliseen videokokoukseen. Kokoukseen osallistuvat myös Euroopan komissio sekä Euroopan tason työmarkkinajärjestöjen edustajat. Kokouksen aiheena on EU:n toipumisstrategia työ- ja sosiaalsektoreilla sekä väestökehityksen haasteet, jotka liittyvät koronavirusepidemiaan.

Työ- ja sosiaaliministerien videokokouksessa Suomea edustavat työministeri Tuula Haatainen ja sosiaali- ja terveysministeri Aino-Kaisa Pekonen. EU:n toipumisstrategian tukemisesta työ- ja sosiaalsektorin toimin ja koronavirukseen liittyvistä väestöhaasteista käydään politiikkakeskustelu puheenjohtajamaa Kroatian tausta-asiakirjan pohjalta.

Työ- ja sosiaalsektorin koronaviruksen torjunnasta johtuneet toimet

Kroatian tausta-asiakirjassa todetaan, että jäsenvaltiot ovat vastanneet koronaviruksen uhkaan toimilla, joilla suojellaan väestöä virustartunnoilta sekä toimilla, joilla lievennetään kaikkia jäsenvaltioita koskettavia sosiaalisia sekä työllisyyttä ja taloutta koskevia negatiivisia seurauksia.

Väestömuutokset ja koronaviruksen aiheuttamat haasteet

Puheenjohtajan tausta-asiakirjassa viitataan komissiossa valmisteltavana olevaan väestömuutoksen vaikutuksia koskevaan raporttiin, ikääntymistä koskevaan vihreään kirjaan sekä maaseutualueiden pitkän aikavälin kehittämistä koskevista näkemyksistä.

Puheenjohtajan keskustelukysymyksissä ministereiltä pyydetään kertomaan näkemyksenä siitä, mitä asioita pitäisi erityisesti korostaa komission valmistellessa kertomustaan väestömuutosten vaikutuksista koronaviruksen vaikutukset huomioon ottaen. Puheenjohtaja pyytää myös näkemyksiä toipumisstrategioista sekä siitä, mitä politiikkatoimia tarvitaan väestökadosta pahimmin kärsivien alueiden elinvoiman ja houkuttelevuuden lisäämiseksi.

Työ- ja sosiaalsektorien rooli toipumisstrategiassa

Puheenjohtajavaltion tausta-asiakirjassa kuvataan koronaviruksen negatiivisia vaikutuksia lyhyellä tähtämellä muun muassa työpaikkojen laajamittaiseen katoamiseen hotelli-, ravintola- ja matkailusektoreilla sekä työajan lyhentämisestä ja irtisanomisista. Jäsenvaltiot ja EU ovat kehittäneet toimia lieventääkseen negatiivisia taloudellisia vaikutuksia erityisesti ankarimmin kärsivillä aloilla ja yritystyypeissä, kuten pienissä ja keskisuurissa yrityksissä sekä itsensä työllistävien osalta.

Koronaviruksen seurauksena jopa 26 % EU:n kokonaistyöllisyydestä on uhattuna. Tämän vuoksi tarvitaan yhteisiä toimia ja toimintapolitiikkaa keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä sekä kansallisella että EU-tasolla sekä yhteen sovitettuja poikkeustoimista luopumista koskevaa strategiaa riskien torjumiseksi.

Puheenjohtajavaltio viittaa Euroopan yhteiseen poikkeustoimista luopumista koskevaan suunnitelmaan (Joint European Roadmap towards lifting COVID-19 containment measures), jossa tunnustetaan jäsenvaltioiden erityispiirteet ja ilmaistaan tärkeimmät periaatteet. Niiden mukaan talouden käynnistäminen tulisi toteuttaa vähitellen, jotta voidaan varmistaa, että viranomaiset ja yritykset voivat sopeuttaa toimintansa turvallisella tavalla. Joidenkin alojen on todennäköisesti sopeuduttava uuteen yritys ympäristöön ja muutettava työ- ja toimintatapojaan. Esimerkiksi hotelli-, ravintola- ja turismialojen tulee tehdä suuria muutoksia toimiakseen uusissa oloissa.

Tuotannollisten ja taloudellisten syiden vuoksi lomautettujen ja irtisanottujen työntekijöiden työllistymisedellytysten parantamiseksi tarvitaan myös taitojen ja osaamisen uudistamista ja kehittämistä. Työpaikoilla työsuojelusäännöksiä tulee noudattaa täysimääräisesti ja kiinnittää erityistä huomiota haavoittuvimpiin ryhmiin. EU:n sisärajoja avattaessa tulee välttää EU:n liikkuvien työntekijöiden syrjintä.

Jotta voidaan turvata työllistyvyys, tukea yrityksiä ja suojella erityisryhmiä sekä käsitellä karanteenajan aiheuttamat sosiaaliset vaikutukset, toipumisstrategian tulee pohjautua EU:n yhteiselle, koordinoidulle lähestymistavalle.

Puheenjohtajavaltio pyytää ministereitä kertomaan kansallisista toimista koronaviruksen taloudella ja työmarkkinoille aiheuttavista negatiivisten vaikutusten torjumiseksi sekä suunnitteilla olevista lisätoimista erityisesti eniten kärsivien alojen suhteen. Lisäksi puheenjohtaja pyytää ministereitä esittämään näkemyksiään EU-tasolla tarvittavista toipumista tukevista toimista. Suomi korostaa hyvinvointitalous-lähestymistapaa tienä sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväälle jälleenrakentamiselle.

Suomen työmarkkinoiden tilanne ja sosiaalisen sektorin toimet

Suomessa pyritään monin tavoin turvaamaan työpaikkojen säilyminen, yritysten selviytyminen kriisistä sekä riittävä toimeentulo työttömyyden ajalta myös yrittäjille. Työmarkkinakeskusjärjestöt tekivät yhteisiä ehdotuksia asiasta ja pitkälti niiden pohjalta on laadittu tilapäistä lainsäädäntöä, jolla on helpotettu lomautusten käyttömahdollisuuksia ja vastaavasti varhennettu ja laajennettu työttömyysturvan kestoja sekä joustavoitettu maksuehtoja. Myös yrittäjille on luotu työttömyysturva.

Suomessa on pidetty tärkeänä työvoiman osaamisen kehittäminen vastaamaan kriisinkin seurauksena muuttuvia osaamistarpeita ja katsottu, että työttömyysaika tulisi voida käyttää tehokkaasti osaamisen kehittämiseen. Tämän edistämiseksi työttömyysturvan maksaminen on sallittu myös työttömyysaikaisten opintojen aikana.

Yritystuilla pyritään auttamaan kriisistä kärsivien alojen ja yritysten selviytymistä. Kriisistä toivuttaessa yritysten toimintaa voidaan suunnata digitaaliseen ja ympäristöystävälliseen suuntaan. Digitaaliset ratkaisut lisäävät mahdollisuuksia etätööhön, etäpalveluihin sekä etäopintoihin ja voivat samalla tukea myös tavoitetta pitää koko maa asuttuna ja elinvoimaisena.

Suomessa koronakriisin huippu on vielä saavuttamatta, mutta siitä huolimatta hallitus pohtii intensiivisesti exit-strategiaa, jotta yritysten toimintarajoitukset eivät muodostuisi kestäväksi yritysten, työllisyyden ja koko kansantalouden kannalta. Työmarkkinajärjestöt ovat saaneet tilaisuuden ilmaista omat näkemyksensä siitä, miten yritysten toimintaedellytykset ja työllisyys voidaan kriisistä

toivuttaessa parhaiten turvata. Tavoitteena on sekä poikkeusjärjestelyjen ja myös exit-strategian yhteydessä on ehkäistä syrjäytymistä, edistää osallistavia työmarkkinoita sekä osaamisen kehittämistä töissä ja mahdollisen työttömyyden aikana.

Sosiaaliturvan osalta hallitus on tehnyt useita toimia joustavoittamalla eri sosiaalietuuksia. Näistä keskeisimpiä ovat muutokset työttömyysturvaan. Työntekijöiden toimeentuloa on pyritty vahvistamaan tilanteessa, jossa moni on joutunut työttömäksi tai lomautetuksi, muuttamalla väliaikaisesti työttömyysturvalakia, työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia ja työttömyyskassalakia. Työttömyysturvan alkamista edeltävä viiden päivän omavastuu-aika on muutoksessa poistettu ja palkansaajan työssäoloa lyhennetty. Lomautuksen perusteella maksettava työttömyyspäiväraha ei kuluta työttömyyspäivärahan enimmäismaksuaikaa parantaen turvaa, jos työttömyys pitkittyy.

Koronaepidemian vuoksi palkatta töistä poissa olevat voivat myös hakea väliaikaista tukea korvaamaan vanhemman ansionmenetystä ja turvaamaan toimeentuloa silloin, kun vanhempi on palkatta poissa työstään hoitaakseen kotona lastaan hallituksen koronavirusepidemian torjumiseksi antamien suositusten mukaisesti.

Myös työnantajan työeläkemaksuja on alennettu väliaikaisesti koronaepidemian aiheuttaman vaikean taloustilanteen vuoksi. Lisäksi hallitus on antanut eduskunnalle esityksen, jonka tavoitteena on helpottaa toimeenpanoa ja keventää työttömyysetuushakemusten käsittelyä tilanteessa, jossa hakemusten määrä kasvaa voimakkaasti.

Toimenpiteitä on kohdistunut laajasti myös sosiaalihuollon palveluihin kuten vanhus- vammaishuollon palveluihin. Suomen strategiana on kiinnittää huomioita poikkeustoimien vaikutuksissa erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin kuten iäkkäisiin, lapsiin ja nuoriin, vammaisiin, mielenterveydenhäiriöistä kärsiviin sekä asunnottomiin ja tilapäistä majoitusta tarvitseviin.

Jälkitoimenpiteiden rakennusta pohjustetaan hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti (kuten Tulevaisuuden sote-keskus-ohjelma, Mielenterveysstrategia, Lapsistrategia, Työkykyohjelma, hoitotakuu, tasa-arvo-ohjelma, sosiaaliturvauudistus) siten, että kriisinhoidon näkökulma otetaan huomioon ja koronaspesifiä rahoitusta vahvistetaan tarpeen mukaan. Kansalaisjärjestöjen mukanaoloa ja poikkihallinnollista yhteistyötä pidetään tärkeänä. Valmiuslain käyttöönottoasetusten laadinnassa on tehty mittavaa sosiaalisten vaikutusten arviointia. Kansalaisyhteiskunnalle on suunnattu tukea Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA:n ylimääräisen avustushaun kautta sekä uudella Euroopan sosiaalirahasto ESR:n hankehaulla haavoittuvien ryhmien tilanteen parantamiseksi koronakriisin aikana ja sen jälkeen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on tehty yhteistyötä kuntien kanssa esimerkiksi jakamalla hyviä käytäntöjä ja THL:n keskitetyllä kansalaisten ohjeistamisella. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteillä on pyritty ehkäisemään palvelutarpeen lisääntymistä ja palvelujärjestelmän kuormittumista, vähentämään koronakriisin haittoja ennalta ja helpottamaan paluuta arkeen poikkeusolojen jälkeen.

LIITTEET

Asiasanat	koronavirukset, pandemiat, sosiaalipolitiikka, sosiaaliturva, työllisyys
-----------	--

Hoitaa	STM, TEM
---------------	-----------------

Tiedoksi	EUE, LIIVI, LVM, MMM, OKM, PLM, SM, UM, VM, VNK, VTV, YM
----------	--